

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΠΑΙΓΝΙΩΝ (του Γιάννη Ζήση)

Είναι ο κόσμος μας ένα πείραμα του Δημιουργού του; Είναι αυτό που με σύγχρονους όρους καλούμε παίγνιο και περιγράφεται από τις “θεωρίες παιγνίων”; Πολλές συμβολικές μυθολογίες και Ιερές Γραφές περιγράφουν τη ζωή ως ένα μεγάλο πείραμα με τις διακινδυνεύσεις του. Σε αυτές, αναδεικνύεται αυτό που σήμερα καλούμε “ηθικό κίνδυνο”. Επίσης, μας επισημαίνουν τον ευεργετικό σκοπό της αρχής της διαμάχης και του πόνου. Αποτελούν πηγή, ξεδίπλωμα νοημάτων.

(συντακτική ομάδα solon.org.gr)

Στο αρχαίο έπος της Μαχαμπαράτα, ο Κρίσνα ρωτά τον Μπίμα αν θα συναινούσε στην ανάγκη καταστροφής του ανθρώπινου γένους διαπιστώνοντας μια μεγάλη κρίση στη σχέση του με το θείο. Το ίδιο ζήτημα αναδεικνύεται στο έπος του Γκιλγκαμές,[1] καθώς ο ανθρώπινος θόρυβος εμπόδιζε τον ύπνο και τα όνειρα των θεών. Εμπόδιζε, δηλαδή, τη δημιουργία του υπερβατικού. Έχει ενδιαφέρον να θυμηθούμε ότι στην Παλαιά Διαθήκη η δημιουργία της Εύας έγινε δια της βύθισης του Αδάμ σε βαθύ ύπνο. Παρόμοια, στην Ινδουιστική -και όχι μόνο- κοσμογονία ο κόσμος θεωρείται ως το έργο ενός θεού που κοιμάται. Η ονειρικότητα αυτή δεν είναι παθητική, γιατί χαρακτηρίζεται από το στοιχείο της ενεργούς συμπαιγνιότητας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο κόσμος θεωρείται ως “λιλά”, δηλαδή, ως ένα παιχνίδι του θεού.

Η παιγνιακότητα, ως θεμελιώδη χαρακτηριστικό της ζωής,

αναδείχθηκε από τη σύγχρονη φιλοσοφία -από τον Χάιντεγκερ ως τον Αξελό- χωρίς, ωστόσο, να διαγιγνώσκει τη Λογοϊκότητα πίσω από αυτήν. **Η παιγνιακότητα μπορεί να είναι ένας βασικός συντελεστής πειραματισμού** στην εξέλιξη.

Για την παιγνιακότητα στην Παλαιά Διαθήκη

Άλλο ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα υπάρχει στην Παλαιά Διαθήκη με την ιστορία ενός μέρους του ανθρώπινου γένους, σε έναν ειδικό κήπο, στον κήπο της Αγαλλίασης. Εδώ, ας σημειώσουμε την αγαλλίαση σε σχέση και με τη λίμπιντο και με την Ανάντα, την ευδαιμονία. Επίσης, ας θυμηθούμε ότι και το όνομα Νώε σημαίνει ανακούφιση.

Αυτή η πειραματική διαδικασία επιτρέπει την πρόσβαση στο θέατρο της ζωής, αλλά, υπό τον όρο της μη πρόσβασης στον καρπό του δέντρου της γνώσης του καλού και του κακού, δηλαδή, της μη χρήσης της συνείδησης για λόγους βιοτικών στον έμβιο κύκλο. Ο απαγορευτικός όρος μπορεί να αποδοθεί ως εξής:

Να μην χρησιμοποιηθεί η συνείδηση ως ιδιοτελή ισχύς ιδιοποιημένη στον έμβιο κύκλο

Ο άνθρωπος παραβίασε τον όρο να “μην φάει το καρπό του δέντρου της γνώσης του καλού και του κακού”. Στις νέες συνθήκες θα αποτελούσε διακινδύνευση εάν ο άνθρωπος έτρωγε από το δέντρο της ζωής, γιατί έτσι θα αποκτούσε αθανασία ένα ον παραβατικό του θείου νόμου. Έτσι, η ανθρώπινη συνείδηση βυθίστηκε σε μια πορεία εξορίας και τραγικής απομακρύνσεως.

Η μόνη άρση αυτής της τραγικότητας φαίνεται στην παραβολή του Ασώτου στην Καινή Διαθήκη. Δηλαδή, μόνο στη Χριστική διδασκαλία συναντάμε πλέον την επιστροφή, αλλά και αυτή με όρους θεμελιώδους αποσύνδεσης. Η θεμελιώδης αποσύνδεση γίνεται “αίροντας κανείς τον σταυρό του”, υπό τους όρους, δηλαδή, ωρίμανσης της συνείδησης και αποκέντρωσής της. Αυτό αναδεικνύεται και στην παραβολή (ή στην κυριολεξία) του “πλούσιου νέου”. Εδώ αναδεικνύεται η θεραπευτική του αρχέγονου σχίσματος.

Ο θεός “σκέφτηκε: «Τώρα πια ο άνθρωπος έγινε σαν ένας από μας στο να γνωρίζει το καλό και το κακό. Υπάρχει, λοιπόν, κίνδυνος ν’ απλώσει το χέρι του και να φάει από το δέντρο της ζωής και να ζήσει αιώνια». Έτσι, ο Κύριος ο θεός έδιωξε τον άνθρωπο από τον κήπο της Εδέμ, για να καλλιεργεί τη γη απ’ την οποία είχε προέλθει”. [2]

Ο άνθρωπος βρισκόταν μπροστά σε ένα ηθικό κίνδυνο. Η απόφαση του θεού, για τον ηθικό κίνδυνο του ανθρώπου, ήταν να τον κρατήσει μακριά από την ελιξηριακότητα του δέντρου της ζωής και να τον θέσει σε ένα καθεστώς περιορισμού δυνάμεως. Σε αυτή την περίπτωση υπάρχει το **παράδοξο της Εδέμ**. Η Εδέμ ήταν ένας τόπος αθανασίας και αγαλλίασης, όπως φανερώνει και η ετυμολογία της λέξης. Στην Εδέμ μόνο η απευθείας προσέγγιση του δέντρου της ζωής ήταν ελεύθερη. Δεν επιτρεπόταν η προσέγγιση του εάν είχε προηγηθεί η βρώση του καρπού του δέντρου της γνώσης του καλού και του κακού. Αυτή η κατάσταση φανερώνει την πειραματικότητα της δημιουργίας.

Για την αρχή της διαμάχης μεταξύ ανθρώπου και ζώου

Η πειραματικότητα της δημιουργίας φαίνεται επίσης και από το παρακάτω απόσπασμα, από τη Γένεση της Παλαιάς Διαθήκης:

“Όταν ο Κύριος είδε πόσο είχε αυξηθεί η κακία των ανθρώπων στην γη και ότι όλες τους οι σκέψεις ήταν πάντα πονηρές μετάνιωσε που είχε δημιουργήσει τον άνθρωπο στην γη και λυπήθηκε κατάκαρδα. Τότε είπε θα εξαφανίσω από την επιφάνεια της γης τους ανθρώπους που δημιούργησα. Ακόμη θα εξαφανίσω όλα τα κτήνη τα ερπετά και τα πτηνά του ουρανού. **Μετάνιωσα** που τα δημιούργησα». Ο Νώε όμως ευνοήθηκε από τον Κύριο”. [3]

Βλέπουμε εδώ τον **διακινδυνευτικό χαρακτήρα** που αναγνωρίζει η θρησκευτική αφήγηση. Χρειάζεται η σοφία της γνώσης και η γνώση της σοφίας για να μπορέσουμε να διερευνήσουμε καλύτερα την συμβατοποίηση του ανθρώπου με το θείο, σε αντίθεση με κάθε συντηρητισμό που απαιτούσε αυτή την τυφλότητα.

Υπάρχουν όμως και κρυμμένες αιτιώδεις συνάφειες που

αποκαλύπτονται. Αποφασίζεται **να εξαφανιστεί και το ζωικό βασίλειο**. Αυτό, θα μπορούσε να πει κανείς ότι, ήταν λογικό υπό την έννοια του μέσου, καθώς θα αφανιζόταν πολύ πιο εύκολα οι έμβιες μορφές -οι μορφές που απαιτούσαν οξυγόνο για την διαβίωση τους- μέσα από τη διαδικασία του κατακλυσμού.

Όμως, αυτό έχει και μια συνάφεια με την κατάρα του θεού -που δόθηκε νωρίτερα με την εκδίωξη από τον παράδεισο- προς το ζωικό βασίλειο που αντιπροσωπεύτηκε και εξεφράσθη διορατικά δια του φιδιού. Το φίδι υπέδειξε στην Εύα να φάει τον απαγορευμένο καρπό, που σημειωτέον δεν είχε ακούσει αυτή απευθείας την απαγόρευση του θεού. Η Εύα αντιπροσωπεύει την όψη-ύλη του ανθρώπου στην ανθρωπογονία, στη μορφή που δεν είχε ακριβώς την ίδια πρωτογενή εμπειρία ύπαρξης με το πνεύμα του ανθρώπου και που ήρθε σε διάλογο με τη ζωικότητα μέσω του φιδιού. Αυτή η ζωικότητα, της υπέδειξε τη δυνατότητα να γίνει θεά και αθάνατη υπό ελλιπή όμως προσέγγιση, όπως αποδείχθηκε, καθώς απαιτείτο να φάνε και από το δέντρο της ζωής για να εκπληρωθεί ο λόγος του φιδιού.

Η άνοιξη του οφθαλμού της αντιλήψεως αναγνωρίζεται και μέσα από τον διάλογο του θεού με το ζεύγος των ανθρώπων, όπου διαπιστώνεται ότι οι άνθρωποι έχουν αποκτήσει γνώση της γυμνότητάς τους και έψαχναν τρόπο να την καλύψουν.

Εδώ υποδηλώνεται ότι υπάρχει μια απρόσβατη μυστηριακότητα στη γνώση του καλού και του κακού γενικότερα, και ότι αυτό το θέμα προορίζεται μόνο για πολύ ώριμες εξελίξεις. Διαφορετικά προκύπτει στρέβλωση και αυτή τη στρέβλωση την έχουμε δει και στον θρησκευτικό ολοκληρωτισμό που προκύπτει στο όνομα αυτής της διάκρισης π.χ. του καλού και κακού.

Υπάρχει, επίσης, μια αιτιώδης συνάφεια στην καταστροφή του ζωικού βασιλείου από το ίδιο το γεγονός ότι δια του αντιπροσώπου του -το φίδι- συνέργησε στη διακινδύνευση της ανθρώπινης προοπτικής και εξέλιξης. Ο θεός εμφανίστηκε -μετά από αυτό το γεγονός- αναγκασμένος να εγκαταστήσει την **αρχή της διαμάχης** μεταξύ ανθρώπου και ζώου, μεταξύ ανθρώπου και φιδιού.

Το φίδι θα είναι ευάλωτο στο πεδίο της σκέψης του, στο κεφάλι του και ο άνθρωπος στο σημείο επαφής του με το έδαφος, στη γη διαμέσου του θανάτου του. Πλέον, **ο πόνος** θα ολοκληρώνει τη διαδικασία της αναπαραγωγής, της επιβίωσης και της διατροφής. Το περιβάλλον θα είναι ανταγωνιστικό. Είναι η πρώτη εγκατάσταση διαμάχης μετά την πρώτη απαγόρευση.

Εδώ ο Μαρκ Τουέιν σχολίασε εφυολογηματικά λέγοντας ότι θα ήταν καλύτερα να είχε απαγορεύσει ο θεός το φίδι ώστε να το φάει η Εύα και έτσι να διασωζόταν η θέση του ανθρώπου στο παράδεισο. Με αυτόν τον τρόπο θα είχε απαλλαγεί από την επικινδυνότητα και τη διακινδύνευση που εισήγαγε το φίδι με αυτή την αφετηριακή παιγνιακότητα.

Αναφορές:

[1] Έπος του Γκιλγκαμές, Βικιπαίδεια

[2] Γεν. 3,22 / 3,23 – el.bibles.org,

(Γεν.3,22) *Είπε δε τότε ο Τριαδικός θεός· “ιδού ο Αδάμ έγινε πλέον σαν ένας από ημάς με την ικανότητα να γνωρίζει καλόν και κακόν ! Και τώρα μήπως τυχόν και απλώση το χέρι του και πάρη και φέγη από τον καρπόν του ξύλου της ζωής και γίνη αυτός και το κακόν αθάνατον, πρέπει να εκδιωχθή από τον παράδεισον”.*

(Γεν.3,23) *Και έδιωξεν ο θεός τον Αδάμ από τον παράδεισον της χαράς και της τέρψεως, δια να εργάζεται μετά κόπου την γην, από το χύμα της οποίας είχε πλασθή το σώμα του.*

[3] Γεν. 6,5 / 6,6 / 6,7 6,8 – el.bibles.org

(Γεν.6,5) *Ο θεός ιδών ότι επληθύνθησαν και επληθύνοντο συνεχώς αι αμαρτίαι των ανθρώπων επί της γης και ότι η καρδιά παντός ανθρώπου ήτο δοσμένη εις την αμαρτίαν, και τα πονηρά πάντοτε έργα είχεν ως αντικείμενον των επιθυμιών και σκέψεών της,* (Γεν.6,6) *εσκέφθη ότι αυτός εδημιούργησεν εις την γην τον άνθρωπον να ζη κατά το θείον θέλημα και ελυπήθη δια το κατάντημα των ανθρώπων. (Γεν.6,7) Απεφάσισε δε ο θεός και είπε· “θα εξαφανίσω από το πρόσωπον της γης τον άνθρωπον, τον οποίον εδημιούργησα, και μαζί με αυτόν κάθε άλλο ζωντανόν ον από ανθρώπου μέχρι κτήνους, από τα ερπετά της γης έως τα πτηνά*

του ουρανού, διότι μετεμελήθην που τους εδημιούργησα". (Γεν.6,8) Ο Νώε όμως δια την αρετήν αυτού απελάμβανε την ευμένειαν και προστασίαν του Θεού.

Το παραπάνω κείμενο αποτελεί το 2ο μέρος του δοκιμίου με τίτλο **"Η Συμβολική Ψυχανάλυση – Η Επίκαιρη Αξιοποίηση του Ανθρωπολογικού Μύθου"**.

Οι επιμέρους τίτλοι του δοκιμίου είναι:

1. Η Μυθολογία της εντροπίας
2. Μυθολογία και θεωρία Παιγνίων
3. Το σύνδρομο του Λάμεχ και η επινόηση του νόμου
4. Μυθολογίες αποδόμησης
5. Θεραπεύοντας την τάση για εξουσιαστικότητα
6. Μυθολογία και η αρχή της ηδονής
7. Οι κλίμακες του Αδάμ και της Εύας

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

Φωτογραφία: wikipedia